

Breu estudi d'uns documents sobre els Cònsols de Mar, que es troben a l'Arxiu Municipal d'Artà

FELÍCITAS CABELLO PÉREZ

M.ª JOSÉ MASSOT RAMIS DE AYREFLOR

A l'Ajuntament d'Artà s'hi troba un lligall¹ que conté una documentació, que per les seves característiques i contingut, hem cregut oportú que es conegués a nivell particular, i no quedar-se com un número més, dins dels prop de 2.500 lligalls que hi ha.

Les tapes del documents, són un testament de "Raimundus Strasse" de la parròquia de Robinis, de 9 de Novembre de 1409; fet molt corrent i conegut pels estudiosos de la secció històrica dels arxius.

A l'interior, que es pot dividir amb dues parts, la primera d'elles són les actes d'un plet de la Cúria del Consolat de Mar entre Esperança Mesquida i Guillem Deona de l'any 1533. Evidentment, i és un dels múltiples casos que ens apareixen de traspaperació d'un organisme a un altre.

Però, el fet més destacable, és que acompanyant al plet, com una segona part, comparèixen una sèrie de còpies de Privilegis Reials, en bon estat de conservació, sobre els cònsols de mar, i que vénen a corroborar la sentència.

Aquests privilegis, pertanyen als reis de la Corona d'Aragó: Pere el Cerimoniós, Martí l'Humà, Alfons el Magnànim, i la seva esposa Maria.

El sistema que hem seguit, ha estat, revisar en primer lloc, els textos a on hi podríem trobar aquests documents ja publicats: *el Bolletí de la Societat Arqueològica Lulliana*, José M.ª QUADRADO: "*Privilegios y Franquicias de Mallorca*", Lorenzo LLITERAS: "*Artà en el siglo XIV*" i Pablo CATEURA: "*Pedro IV el Ceremonioso y Mallorca. 1343-1387*". Únicament varen comparèixer les registres d'alguns d'aquests documents al llibre de Josep M.ª QUADRADO.

A continuació, per comprovar les diferències que hi pogués haver amb l'original, vàrem intentar localitzar cada document, per mitjà de les còpies microfilmades dels Llibres de Privilegis i Franquícies del Regne de Mallorca, que es troben a l'Arxiu del Regne de Mallorca.

¹ A.M.A., signatura 2.172.

Estudiàrem els *Còdexs de Sant Pere*,² el *Rosselló Vell*,³ el *Rosselló Nou*,⁴ el *Llibre de Jurisdiccions e stims*⁵ i el *Llibre d'en Abelló*.⁶ I per no esser reiteratives en les referències de localització, a partir d'ara, ens referirem al *Rosselló Vell* i al *Llibre de Jurisdiccions e stims*, que contenen la majoria dels documents.

Únicament ens quedava trobar la Reial Cèdula d'en Pere el Cerimoniós de 1380, de la que es fa referència al llibre d'Antoni CAPMANY "*Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua Ciudad de Barcelona*".⁷ Així i atès que l'original no es troba a Mallorca, no havia cap estudiós de la nostra història que el citàs.

Tant per la seva situació irregular dins un Arxiu d'Ajuntament, com per l'absència del Privilegi de 1380 a l'Arxiu del Regne de Mallorca, ens hem animat a publicar-los.

De tots ells feim a continuació una regesta ampla i individualitzada per ordre cronològic.

I

7379, febrer, 26. Barceona.

Capítols d'unes ordenacions, adreçat al rei en Pere el Cerimoniós i signat per "Narcisus Primo". En el qual es suplica que el Governador no s'entremeti en les sentències dels Còsols ni del jutge d'Apel·lacions i que, si alguna vegada ho fés, es consideri nul·la la seva actuació, donant poders al jutge o Cònsol per executar les esmentades setències. D'aquesta manera abreujar els plets, els quals per llur excessiva durada perjudicaven a mercaders i navegants, que havien de romandre inactius fins a llur resolució.⁸

II

1330,⁹ juliol, 26. Barcelona.

El contingut és una Reial Cèdula otorgada per en Pere el Cerimoniós, mitjançant la qual, el rei no es pot entremetre en els negocis que pertanyen als consols, ni pot fer recurs a la seva Audiència. Ordena, per tant, que no s'admetin apel·lacions ni recursos de les sentències del Consolat de Mar de Barcelona, a la Reial

² *El Còdex Sant Pere* conté els documents de: Pere el Cerimoniós de 1370, i de Martí l'Humà

³ *El Rosselló Vell* conté els documents de: Pere el Cerimoniós de 1379, i de Martí l'Humà de 1401 i 1402.

⁴ *El Rosselló Nou* conté els documents de: Pere el Cerimoniós de 1379, i de Martí l'Humà de 1401 i 1402.

⁵ *El Llibre de Jurisdiccions e stims* conté els documents d'Alfons el Magnànim de 1435 i 1437.

⁶ *El Llibre d'en Abelló* conté el document d'Alfons el Magnànim de 1437.

⁷ Obra en 3 volums. Càmera Oficial de Comerç i Navegació de Barcelona. 1961, 1962 i 1963 respectivament, pp. 317-318. L'autor situa el privilegi a B. C. *Llibre dels privilegis del Consolat de mar de Barcelona*. Ms. B-193, 34 v.

⁸ ARM, *Rosselló vell*. 277 v.

⁹ La data de la còpia està equivocada, l'original és de 1380.

Cancelleria, amb les paraules següents: *Establim, ordenam i proveim i concedim privilegi, que si se presente alguna causa a la nostra Audiencia, ha d'ésser remesa als esmentats consols.*¹⁰

III

1401, gener, 15. Barcelona.

És el document més extens. Conté una concessió del rei en Martí l'Humà per evitar els abusos que hi ha en el mar per part de cristians i infidels. Per tal que els viatges siguin més segurs, concedeix als jutges i cònsols, facultat per poder jutgar. Els confirma uns privilegis per a poder intervenir i obrar més justament en les causes que hi pugui haver en contra dels drets, usos i costums heretades dels majors. Ordena que es compleixi el privilegi de pacte present, i que ningú el contradigui, i si qualqu obra en contra sàpiga que la ira del rei caurà sobre ell.¹¹

IV

1402, juny, 12. València.

En Martí l'Humà s'adreça a "Rogerius de Montecatenò", Governador Militar de Mallorca, a causa d'una querella contra la forma de les llibertats de franquícies, i l'us dels béns concedits a la susdita ciutat. Li ordena que de conformitat amb les esmentades franquícies i privilegis, suprimeixi una sèrie de càrregues, i tot el que hagi fet en aquest sentit ho anul·li. L'amenaça amb una pena de 2.000 florins d'or d'Aragó dels seus propis béns, sense esperança de perdó, si incompleix aquesta ordre.¹²

V

1435, juny, 11.¹³

Pertany a Alfons el Magnànim. Aquí "Joannes de Sales" apela a una sentència dictada contra ell, que anava en detriment dels privilegis i ordenances del Consolat de Mallorca, i fou absolt. A conseqüència d'això el denunciant "Antonius Oloerza" acudí a la reina i aconseguí unes lletres. Davant aquest fet el rei diu el següent: "...que s'esbrini, segons les antigues franquícies i els costums, si les esmentades lletres van o no van contra les susdites franquícies, i privilegis del nostre Regne o del Consolat, i si anassin en contra volem declarar que es tinguin per nul·les..."¹⁴

¹⁰ BC, *Llibre dels privilegis del Consolat de mar de Barcelona*. Ms. B-193, 34 v., 34 v.

¹¹ ARM. *Rosselló vell*. 350 v. i 351.

¹² ARM. *Rosselló vell*. 351 v. i 352.

¹³ Com a prova de la meticulositat amb la que està redactat el document voldríem destacar que el lloc d'origen es situa en l'assatjament contra Gaeta, per tant el rei estava en aquests moments davant les seves murades.

¹⁴ ARM, *Llibre de jurisdiccions e stims*. 86, 145. Codice, rodets 15.

VI

1407,¹⁵ novembre, 27. Barcelona.

La reina Maria, esposa de Alfons el Magnànim, s'adreça als Còsols del Mar de la Ciutat i Regne de Mallorca, i els exposa que hi hagué una sentència contra "Ludovicus de Bellviure", mercader de la dita ciutat. Contra l'esmentada sentència va haver-hi una apellació al governador feta per "Nichoiaus de Paixs", el qual intentà que es refutés. La reina al final diu que, malgrat tot, sota pena de 1.000 florins, que la sentència es compleixi.¹⁶

¹⁵ La data de la còpia està equivocada, l'original és de 1437.

¹⁶ ARM, *Llibre de jurisdiccions e stims*. 146 i 147.